

Kiskunsági
Nemzeti Park

Sándor-halma kilátó

Kérjük, csak a kilátóról nézelődjön, ne menjen be a területre, mert ezzel zavarná az élővilágot! A hely, ahol áll, védett állatok és növények otthona. Köszönjük, hogy Ön is vigyáz rájuk!

Hamvas rétihéja (*Circus pygargus*)

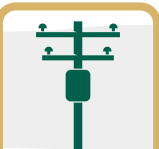
Hol vagyunk?

Kisparcellás mezőgazdasági területen áll. Ha északnyugati irányba néz, a Sándor-halma nevű halmot látja. A magyar népnyelv számos természetesen és mesterségesen képződött, 5-10 m magasan kiemelkedő táji elemet nevez halomnak. Keletkezésük megértése a Duna–Tisza közén sokszor nehéz feladat még a kutatók számára is. Tájképi és élővilág-védelmi szempontból jelentősek, de vannak olyan, akár több száz vagy több ezer éves, emberi kéz alkotta halmok is, melyek kultúrtörténeti, kulturális örökségi értékek is egyben.

Túzok a területen

Ez itt tipikus tűzok élőhely, amelyet a madarak egész évben használnak. Télen teletöl, pihenő csapatokat láthat, áprilisban jó eséllyel figyelhet meg innen tűzokdűrgést, nyáron pedig fiókat vezető tyúkokat.

Vezetékmentes táj

Ha körbenéz, feltűnhet, hogy sehol nem látni légvezetéket. Ez nem véletlen. A tűzokok védelme érdekében a Felső-Kiskunságban mintegy 60 km hosszúságban földkábelre cserélték a légvezetéseket.

Jelentős eredmény ez a faj védelme szempontjából, mert a légvezetékek ütközés vezető halálok a felnőtt tűzokoknál. Ennek a kilátónak a helyén is keresztülment egy középvezettségű légvezeték, aminek nagyon sok tűzok esett áldozatul. Ezt a veszélyeztető tényezőt itt sikerült teljesen kiküszöbölni. Az elbontott villanyoszlopokból néhányat újrahasznosítottunk, a magasles lábazata is ilyenből készült.

Tűzok (*Otis tarda*)

Azzal, hogy ezek a középvezettségű villanyoszlopok eltűntek a tájból, itt megszűnt az áramütés és a légvezetékek ütközés, mint veszélyeztető tényező.

Mezei pacsirta (*Alauda arvensis*)

Fogoly (*Perdix perdix*)

Cigánycsuk (*Saxicola rubicola*)

Sordély (*Emberiza calandra*)

Egyéb megfigyelhető madárfajok

A kilátó közelében egész évben találkozhat **fogollyal**. A jelenlétük természetvédelmi szempontból jó jel. Azt jelzi, hogy természetkímélő módon művelik a területet. Ha sikerül távcsővel megnézni, látni fogja, hogy a fogoly egy igen szemrevaló madár. Zömök, kerekded teste van és nagyon finom mintázatú tollazata, amelyben rozsdaszín, hamvasszürke, gesztenyebarna foltok és sávok keverednek egymással, apró hullámos, fekete csíkozással átszőve.

Az 1960-as évek óta a fogolyállomány 90%-a eltűnt Magyarországról, és ugyanez a riasztó tendencia látható egész Európában.

Ezen az agrárélőhelyen tavasztól őszig megfigyelhet **mezei pacsirtát, cigánycsukot, sordélyt, sárga billegetőt. Fürjet** is gyakran hallani, annál ritkábban lehet viszont látni. Jellegzetes „pity palaty” hangját leggyakrabban szürkületkor és hajnalban hallatja.

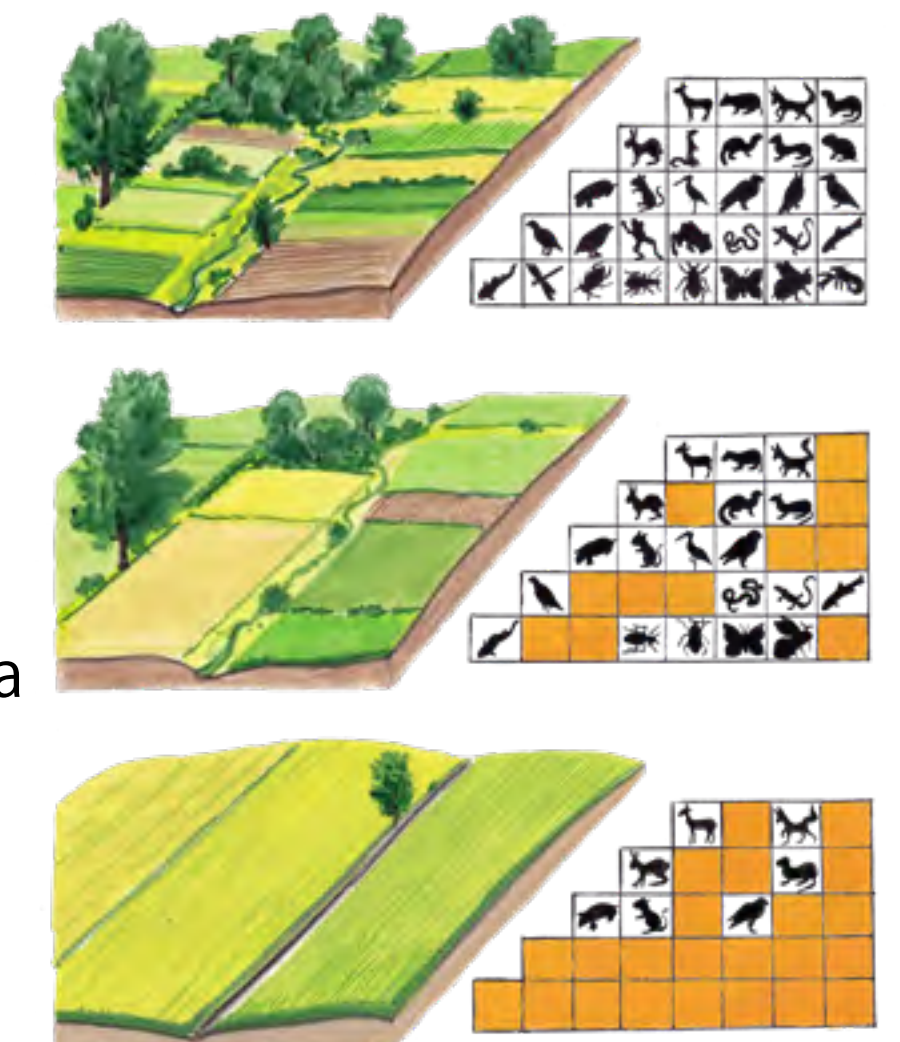
Fürj (*Coturnix coturnix*)

A mezőgazdaság és az élővilág kapcsolata

A nagyüzemi mezőgazdaság és a biodiverzitás csökkenése között szoros összefüggés van. Napjainkban szinte mindenütt óriási monokultúrákban termesztik az élelmiszereinket, rengeteg műtrágyát, rovarölő szert és gyomirtót használnak, a területet pedig maximálisan kizsákmányolják. Ez a módszer hosszú távon fenntarthatatlan. A talaj pusztulásához és az élővilág elvesztéséhez vezet. Az ilyen területekről eltűnnek a beporzók, drámai mértékben csökken a rovarevő madarak száma és azoké is, amelyek gyommagvakat fogyasztanak, ha lenne.

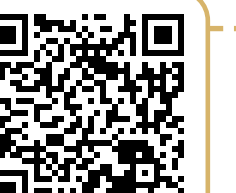
A kilátótól északra eső területet intenzíven, nagytáblás mezőgazdasági módszerrel művelik. A déli irányban lévőknél viszont extenzív gazdálkodás zajlik. Kis parcellákon változó növénykultúrákat termesztnek, a gyepeket legeltetik, és a táblák szélén érintetlen sávokat, mezsgyéket hagynak, amelyek menedéket nyújtanak a természetes növényvilágnak és rovarfajok százainak, táplálkozó- és búvóhelyet adnak sok más fajnak. Ennek köszönhető, hogy élnek itt tűzokok, fürjek, foglyok és mezei pacsirták.

Minél intenzívebb a mezőgazdasági művelés, úgy csökken a biodiverzitás. Grafika: Zsoldos Márton

Keresse fel a többi kilátópontot is!

Kiskunsági
Nemzeti Park

Vásártér betekintő

Kérjük, csak a kilátóról nézelődjön, ne menjen be a területre, mert ezzel zavarná az élővilágot! A hely, ahol áll, védett állatok és növények otthona. Köszönjük, hogy Ön is vigyáz rájuk!

Túzok (*Otis tarda*)

Hol vagyunk?

Előttünk látható a kunszentmiklósi Lapos-rét, ami országos védeltséget élvező nemzeti parki terület. Igazi szikes pusztá, csapadékos években időszakos vízborítással. A 2000-es évek elejéig önkormányzati közös legelő volt, a település összes háztáji szarvasmarhája itt legelt egy közös csordában. Állatvásárokat is tartottak a közelben, innen kapta a terület a Vásártér nevet.

Túzok a területen

Télen és kora tavasszal viszonylag nagy, akár 8-15 példányból álló tűzokcsapatokat is megfigyelhet innen. Nyár elején itt a kilátó közelében, a lestől akár 400-500 méterre is fészkelhetnek tűzokok, bár a tojásain ülő, vagy fiókat vezető madarat nehéz észrevenni.

Egyéb megfigyelhető madárfajok

Tél

A tekintélyt parancsoló, **hatalmas parlagi sast** és **rétisast** télen nagyobb eséllyel megpillanthatja, mert ilyenkor nemcsak az itt fészkelő, hanem a telelni érkező példányokkal is nő a létszámuk.

A **kékes rétihéja**, a **nagy őrgébics** és a **fenyőrigó** szintén téli vendégek. A kékes rétihéját alacsony, imbolygó röptéről lehet felismerni, ahogy kisebb rágcsálók és madarak után kutat.

A nagy őrgébics egy ragadozó énekesmadár, ami jellemzően magányosan egy-egy fa, vagy karó tetején ülve lesi zsákmányát, igazi vártamadár. A fenyőrigók csapatosan járják a pusztát, leginkább a talajon, vagy bogyótermő cserjéken táplálkoznak. Tél végén, kora tavasszal bibicék és seregélyek is csapódnak hozzájuk, ami az enyhülés biztos jele.

Kékes rétihéja (*Circus cyaneus*)

Rétisas (*Haliaeetus albicilla*)

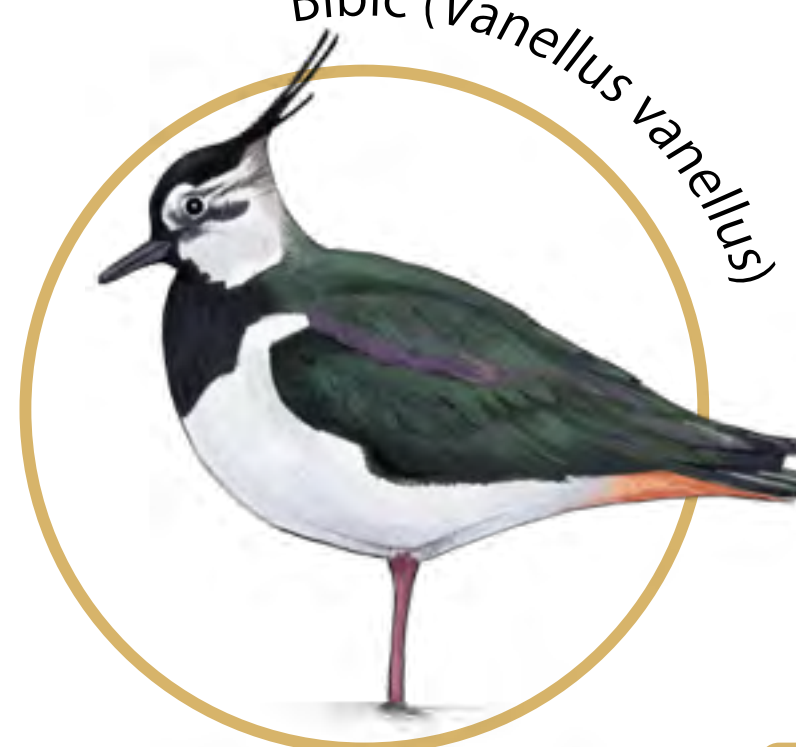
Fenyőrigó (*Turdus pilaris*)

Nagy őrgébics (*Lanius excubitor*)

Bibic (*Vanellus vanellus*)

Tavasz és nyár

Tavasszal a csapadékosabb években a kilátó közelében is lehetnek időszakosan vízzel borított területek, csicsogós, mocsaras részek, amelyek vonzzák a partimadarakat, például a **piroslábú cankókat** és a **bibicéket**.

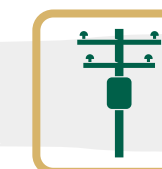
Száraz években a füves pusztákra jellemző fajok láthatók, mint a levegőben éneklő **mezei pacsirta**, a bokron, kórón ülő **sordély** és **cigánycsuk**, vagy a cserjékhez, fákhoz kötődő **tövisszúró gébics** és **citromsármány**.

Természeti értékek

A pusztában a kis szintkülönbség is sokat számít az élővilág szempontjából. Figyelje meg, hogy a les előtt 10 m-re esik a térszint, azaz lényegében egy időszakos szikes tó partján állunk. Az alacsonyabb rész maga a tömeder. A mélyületben tavasszal sokáig megmaradhat a víz, így teljesen más itt a növényzet, mint kicsit magasabban, a szikpadkákon.

A szikes gyepek és az azokból kiemelkedő löszhátak májusban tele vannak nyíló vadvirágokkal. Vannak közöttük igazi különlegességek is, például orchideafélék. Az egyik ilyen az **agár sisakoskosbor**, amelynek bíborszínű vagy lilásrózsaszín virágai távolabbról is észrevehetőek. A kosborok virágát ugyanakkor érdemes egész közelről megfigyelni; lehajolva jól látható, hogy pont olyanok, mint a trópusi rokonaik miniatűr másai.

Vezetékmentes táj

Ha körbenéz, feltűnhet, hogy sehol nem látni légvezetéket. Ez nem véletlen. A tűzokok védelme érdekében a Felső-Kiskunságban mintegy 60 km hosszúságban földkábelre cserélték a légvezetéseket. Jelentős eredmény ez a faj védelme szempontjából, mert a légvezetéknek ütközés vezető halálok a felnőtt tűzokoknál.

Agár sisakoskosbor (*Anacamptis morio*)

Piroslábú cankó (*Tringa totanus*)

Tövisszúró gébics (*Lanius collurio*)

Keresse fel a többi kilátópontot is!

Mogyoró-sziget betekintő

Kiskunsági
Nemzeti Park

Kérjük, csak a kilátóról nézelődjön, ne menjen be a területre, mert ezzel zavarná az élővilágot! A hely, ahol áll, védett állatok és növények otthona. Köszönjük, hogy Ön is vigyáz rájuk!

Hol vagyunk?

Ha déli-délkeleti irányba néz, egy magaslatot lát, ami a Mogyoró-sziget. Északra van Bugyi, északnyugatra pedig egy kimerülőben lévő kavicsbánya. A kilátópont névadója, a Mogyoró-sziget, régen valódi szigetként emelkedett ki a körülötte lévő mocsaras, vizenyős területből. A vizet azonban csatornákkal elvezették és a terület azóta folyamatosan szárazodik. Mára csak mutatóban maradt egy kevés az egykori gazdag mocsárvilágból, ám az kiemelt természetvédelmi értéket képvisel. A megmaradt vizes élőhelyek mellett gyepeket és szántóföldeket látni innen, és mivel ilyen változatos a táj, az élővilág is nagyon sokféle.

Túzok a területen

Március végétől május végéig a nászidőszakban nagy eséllyel láthat innen dürgő tűzokokat távcső segítségével. Nyáron a gyepeken fiókáikat vezetik a tűzoktyúk, ez az egyik kedvelt költőhelyük.

Ugartyúk (*Burhinus oedicephalus*)

Székicsér (*Glareola pratincola*)

Fenyőrigó (*Turdus pilaris*)

Mezei pacsirta

(*Alauda arvensis*)

Egyéb megfigyelhető madárfajok

Tavasszal a madárdal sokat segít, hogy megtalálja és azonosítsa a madárfajokat. A **mezei pacsirták** sokszor magasan a levegőbe emelkedve énekelnek, így jelölik és tartják a területüket. A **cigánycsukot** és a verébhez hasonló, de annál nagyobb **sordélyt** pedig kiemelkedő helyeken, bokrok, kórók, magasabb növények csúcsán láthatja csicseregni, énekelni. Nyáron ha szerencséje van, két olyan madarat is megpillanthat, amelyek a tűzokhoz hasonlóan szintén a földön fészkelnek: ezek az **ugartyúk** és a **székicsér**. Létszámuk annyira megfogyatkozott, hogy mindkét fajból kevesebb mint 50 pár fészkel Magyarországon. Télen sem élettelen a táj. Ilyenkor gyakoriak a több száz példányból álló lármás, csacsogó **fenyőrigó-csapatok**, amelyek északról érkező téli vendégek nálunk. Szeretik a galagonya, kökény és csipkebogyó termését, de gyakran látni őket úgy is, hogy épp a vizes, tocsogós réteken táplálkoznak.

Székicsér (*Glareola pratincola*)

Sordély (*Emberiza calandra*)

Szegélyélőhelyek jelentősége

A mezőgazdasági területekhez kötődő madárfajok megőrzéséhez létfontosságú, hogy az intenzív, vegyszereken alapuló, és minden négyzetcentimétert kihasználó termelés helyett extenzív módszerekkel műveljék a földet. Már az is rengeteget jelent az élővilág szempontjából, ha meghagynak ún. szegélyélőhelyeket. Ezek kis gypsávok, mezsgyék, sövények, ahol vannak vadvirágok, gyomok, bokrok, vadkörte és vadalmafák, amelyek táplálékot, búvó- és szaporodóhelyet kínálnak az állatoknak. A másik nagyon fontos lépés a madárvédelmi területeken, hogy a földön fészkelő madarak miatt nem kaszálnak és nem mennek rá gépekkel a területre július közepéig. Ahhoz, hogy az olyan ritka fajokat, mint a tűzok vagy az ugartyúk megmenthessük, elengedhetetlen a gazdálkodók segítő együttműködése.

Cigánycsuk (*Saxicola rubicola*)

Keresse fel a többi kilátópontot is!

Kiskunsági
Nemzeti Park

Hosszú-hegy kilátó

Kérjük, csak a kilátóról nézelődjön, ne menjen be a területre, mert ezzel zavarná az élővilágot! A hely, ahol áll, védett állatok és növények otthona. Köszönjük, hogy Ön is vigyáz rájuk!

Barna rétihéja (*Circus aeruginosus*)

Hol vagyunk?

Bács-Kiskun és Pest vármegye határán áll. Ez a terület egy honvédségi lőtér védőzónája, ahol nincs aktív katonai tevékenység. Dél felé tekintve Ön előtt magasodik a Hosszú-hegy. A "hegy" elnevezések errefelé szél formálta homok- és löszhátakat takarnak. Északon az erdő szélén a Kettős-hegyet, délkeletre a Császár-hegyet láthatja. Nyugati irányban a távolban Dunaújváros épületei és gyárképményei látszanak.

Túzok a területen

Innen az év bármelyik szakában nagy esélye van tűzokokat látni. Déli irányban a gyepen télen pihenő csapatokat pillanthat meg, nyáron pedig fiókáikat nevelik itt a tűzoktyúk. Ez a terület az egyik legjelentősebb fészkelőhely a környéken.

A tűzokok kedvelik az alacsony fűű gyepet és a visszagyepesedő szántókat. Ennek oka, hogy az ilyen helyeken messzire ellátnak. A „végtelen horizont” számukra a biztonságot jelenti: könnyebb észrevenni a ragadozókat és a közeledő embert is.

Itt a legeltetés rendjét és a kaszálást is a tűzokok fészkeléséhez igazítják, amihez elengedhetetlen a gazdálkodók segítő együttműködése. Július előtt nem szabad kaszálni, mert a gép eltaposná, kikaszálná a tűzokfészkeket és a lelapuló, röpképtelen fiókákat.

Egyéb megfigyelhető madárfajok

A Hosszú-hegyen és környékén rengeteg az ürge. Ez a fokozottan védett kisméretű több ritka ragadozómadárfajnak, például a **kerecsensólyomnak** és a **parlagi sasnak** kedvelt zsákmányállata. Ebből a kilátóból jó eséllyel láthatja mindkettőt.

Kerecsensólyom (*Falco cherrug*)

Hamvas rétihéja (*Circus pygargus*)

Parlagi sas (*Aquila heliaca*)

Leggyakrabban **barna rétihéját**, **egerészölyvet** és a gyep felett szitálva vadászó **vörös vércsét** figyelhet meg. Télen gyakori a **kékes rétihéja**, tavasztól őszig a hozzá hasonló **hamvas rétihéja**, vonulási időben pedig a hozzájuk szintén nagyon hasonló **fakó rétihéja** is felbukkanhat.

Vonulási időben és télen **régi pityer** csapatokat fedezhet fel a gyepen. A mozgékony **kenderikéket** egész évben láthatja.

Tavasszal a levegőben éneklő **mezei pacsirta** énekét az elsők közt hallhatja innen, majd megszólalnak a bokrokban, fákon ülő **sordélyok** is.

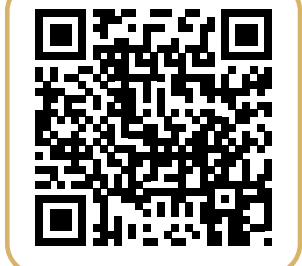
Rozsdás csuk (*Saxicola rubetra*)

A **lappantyú** a tűzokhoz hasonlóan a talajon fészkel.

Ezt a madarat biztos nem fogja észrevenni. Fakéreg mintázatú tollazata nagyszerű álca. Annyira tökéletes, hogy még a szemhéja is terepszínű. Az északi irányban látható ritkás nyárasban kis számban költ. Napnyugta után a kilátó körül is megfigyelhetjük, ahogy rovarokra vadásznak a nyílt, pusztai területeken.

A jelenlétét jellegzetes, pirregő hangja árulja el a nyári estéken, amellyel a hímek territóriumukat jelzik. Hallgassa meg a lappantyú hangját!

Természeti értékek

Tavasszal és nyáron érdemes egy távcsővel nézegetni az **ürgéket** az út mindkét oldalán. A fiatalok gyakran az útra is kiszaladnak, ott felágaskodnak, kíváncsiskodnak, játszanak és kergetőznek, míg az öregek vissza nem parancsolják őket.

Ha csendben figyel, meghallhatja a jellegzetes ürgefűtyöt, ami egyrészt vészjelzés, másrészt szociális, az anyát a kölykeivel összetartó szerepe is van.

Mezei pacsirta (*Alauda arvensis*)

Lappantyú (*Caprimulgus europaeus*)

Tűzok (*Otis tarda*)

Ürge (*Spermophilus citellus*)

Régi pityer (*Anthus pratensis*)

Keresse fel a többi kilátópontot is!

Kiskunsági
Nemzeti Park

Alsó-szúnyog kilátó

Kérjük, csak a kilátóról nézelődjön, ne menjen be a területre, mert ezzel zavarná az élővilágot! A hely, ahol áll, védett állatok és növények otthona. Köszönjük, hogy Ön is vigyáz rájuk!

Hol vagyunk?

Apaj külterületén, Apaj és Kiskunlacháza határán vagyunk. Északi irányban tiszta időben látni lehet a Budai-hegyeket, nyugatra pedig a kulcsi szélérőművet. A kilátó mellett az 1930-as években létesített Dömsödi-árapasztó-csatorna vize csordogál. A terület hivatalos neve Alsó-szúnyogi-rét, de a természetvédelmi szakemberek leginkább csak Árasztásnak nevezik. Ez egy kísérleti terület, ahol egy szikes, mocsaras élőhely természetes működését állítják helyre. A kilátóból látni a bivalyokat és szürkemarákat, amelyeknek fontos szerepük van az élőhelykezelésben. Taposásukkal és rágásukkal karbantartják a növényzetet, a trágyájuk miatt pedig több a rovar, ami vonzza a rovarévo madarakat és kisméltókat.

Túzok a területen

A csatorna túloldalán, észak felé látja a tűzokos gyepterületeket. Itt a tavaszi dürgés idején gyakran láthat tűzokkakasokat. A kilátóból átrepülő tűzokokra is számíthatunk. A tűzok az egyik legnehezebb röpképes madár, mégis erőteljesen és kitartóan tud repülni. A tűzokkakas magassága elérheti az egy métert, súlya pedig a 16 kg-t.

Egyéb megfigyelhető madárfajok

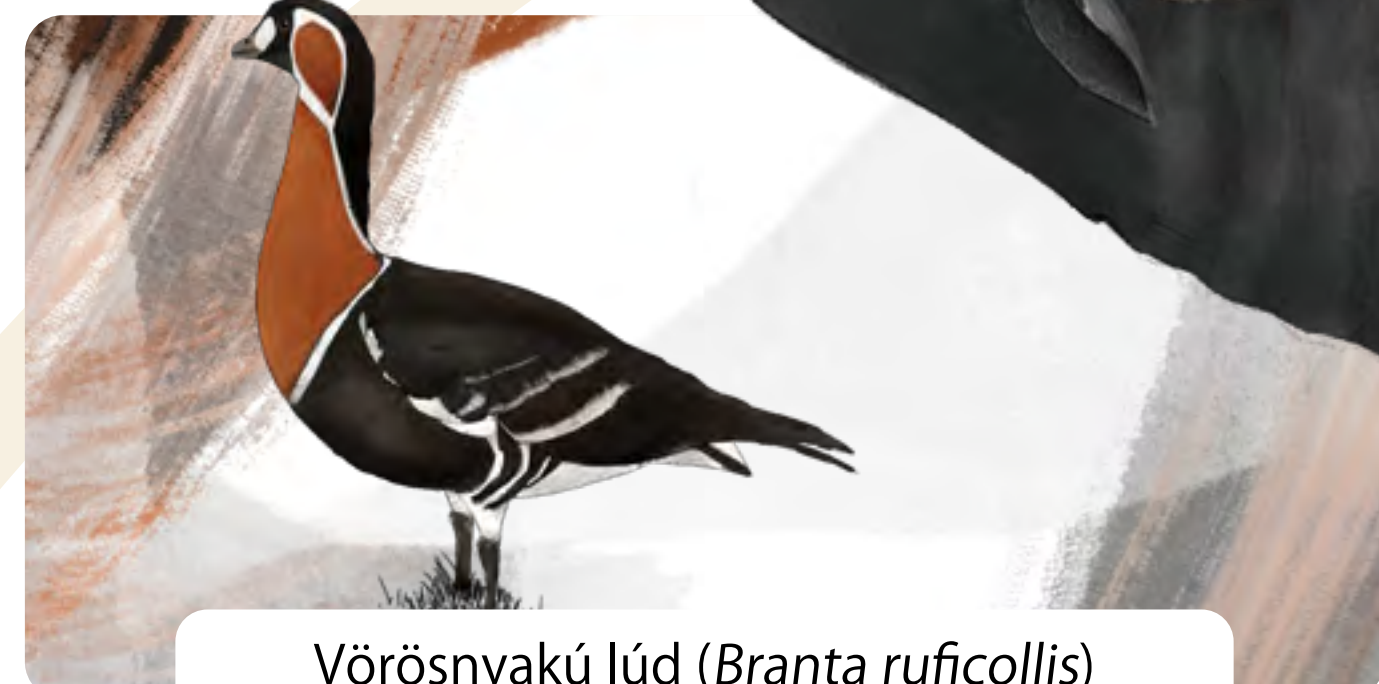
Tavasszal és nyáron láthat innen **piros lábú cankót, nagy godát, gulipánt, gólyatöcsöt, felbütykös ásó-** felfedezhetők, mint **kígyászölyv.** Ahogy főleg kígyót, békát, fészkelő **barna réti-** hogy hosszú nád- **kanalagémeket,** és egyre gyakrabban tűnnek **ludak.** Időnként olyan különleges ritkaságok is a **széki lile, székcicsér** vagy a ragadozómadarak közül a a neve is utal rá, a kígyászölyv táplálékspecialista: gyíkokat fogyaszt. Nála jóval gyakoribb a nádasban **héja.** Tavasszal sokszor látni úgy a levegőben, szálat egyensúlyoz a csőrében vagy a karmai között fészekanyagok.

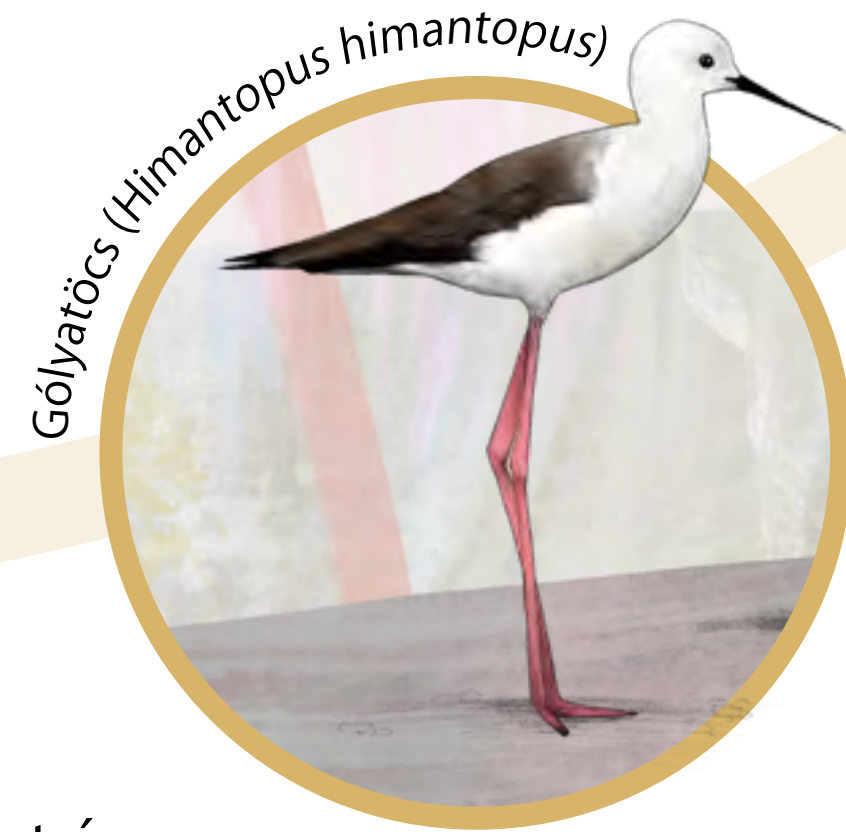
Túzok (*Otis tarda*)

Kanalas réce (*Anas clypeata*)

Vörösnakú lúd (*Branta ruficollis*)

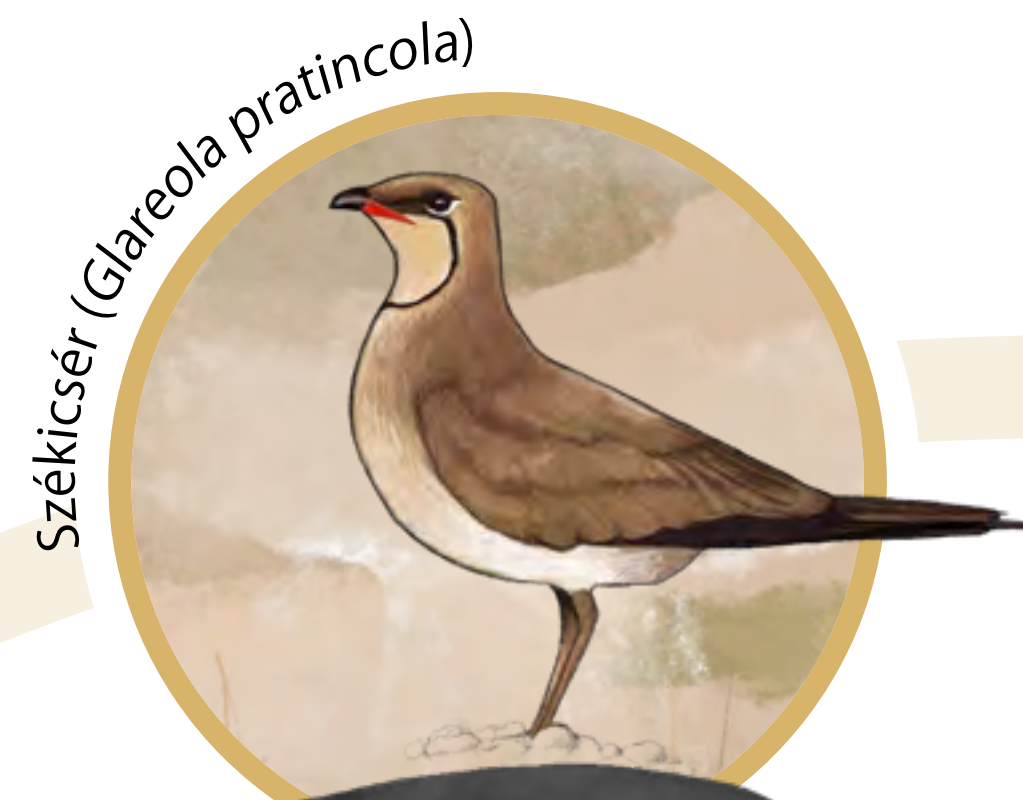
Gólyatöcs (*Himantopus himantopus*)

Tengelic (*Carduelis carduelis*)

Kis vöcsök (*Tachybaptus ruficollis*)

Székcicsér (*Glaucopis pratensis*)

Nyíl farkú réce (*Anas acuta*)

Barkóscinege (*Panurus biarmicus*)

Rétisas (*Haliaeetus albicilla*)

Gulipánt (*Recurvirostra avosetta*)

A csatorna vizére is érdemes ránézni: gyakran van rajta **vízityúk, kis vöcsök,** a nádasban pedig énekesmadarak mozognak, például **foltos nádiposzáta, barkóscinege és nádírígó.**

Itt télen is óriási a madárforgalom. Ősszel tömegesen érkeznek a tundráról a vadlibák, hogy nálunk töltsék a telet. Többségük **nagy lilik** és **nyári lúd,** de néha felbukkan közöttük egy-egy ritkaság is, például **vörösnakú lúd, apácalúd** és **kis lilik.** A vízen ringatózó récék között több fajt is meg lehet figyelni: **tőkés-, kanalas-, csörgő-, füttyülő- és nyíl farkú réce** leggyakoribbak. A gyepen télen nagy csapatokban járnak a **tengelicék, réti pityerek** és **fenyőrigók** táplálék után kutatva.

Természeti értékek

Ezen a területen még foltokban megmaradt a szikes puszták eredeti növényvilága számos érdekes vadvirággal, például orchideaafélékkel. Orchideák ugyanis nemcsak a trópusokon, hanem a mérsékelt égövben is élnek. Májusban tömegesen virágzik itt a bíborszínű vagy világosabb rózsaszín **agár sisakoskosbor,** de gyakori a **mocsári és a poloskaszagú kosbor** is.

Keresse fel a többi kilátópontot is!

